

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle – Suomen kestävä kasvun ohjelma

VNS 6/2020 vp

Selonteossa kuvattu EU:n elpymisrahoitus avaa mahdollisuuden laaja-alaiseen ja pitkävaikutteiseen rakenteiden uudistamiseen. Tällä pyritään vihreän siirtymän toteuttamiseen, vähähiilisyyteen sekä digitaalisten rakenteiden ja palveluiden kehittämiseen muuntuvan työelämän tukemiseksi. Näiden muutosten aikaansaamiseksi tarvitaan panostuksia tutkimukseen, kehitykseen sekä innovaatiotoimintaan ja näiden edellytys on osaamistason nostaminen laaja-alaisesti huippututkimuksesta soveltavan korkeakoulutuksen kautta aina ammatilliseen- ja perusopetukseen saakka.

Yli koulutusasteiden vietävä soveltamisosaamisen kehittäminen

Kunnianhimoiset tavoitteet edellyttävät osaamisen ja pedagogiikan kehittämistä koko koulutusjärjestelmää poikkileikkaisesti. Tutkimuksesta ja innovaatiotoiminnasta kumpuavan uuden teknologian luomisen lisäksi sen soveltamisosaaminen, sekä siitä syntyvien toimintamallien ja rakenteiden luomiseksi on välttämätöntä löytää keinoja integroida osaamista myös perus- ja toisen asteen opetukseen. Kajaanin ammattikorkeakoulu ehdottaa harkittavaksi mallia, jossa tutkimus- ja kehityspanosten jalkauttamista tuetaan vahvistamalla esimerkiksi ammattikorkeakoulujen tehtävää ja rahoitusta tuottaa digitaalisen murroksen työkalujen soveltamisesta perus- ja toiselle asteille. Näin toimien osaaminen jalkautuu laajemmin. Samalla riski korkeakoulutettujen ja suorittavaa työtätekevien tuottavuuseron kasvamiselle pienenee.

Korkeakoulutuksen tarpeen kasvu ja sen laadun varmistaminen

Suomen hallitusohjelman, elinkeinoelämän sekä yritysten ja toimijoiden näkemys on korkeakoulutettujen osaajien tarpeen kasvaminen tulevina vuosina. Eräiden ennusteiden mukaan vuoteen 2035 mennessä tarvitaan työmarkkinoille yli 300.000 uutta korkeakoulutettua ammattiosaajaa. Tätä tavoitetta tärkeämpää on mahdollistaa näiden osaajien kyky oppia ja soveltaa jatkuvasti uudistuvaa tieteellisen ja teknisen osaamisen kenttää. Jatkuvaoppiminen tukee sekä korkeakouluissa tutkintoon johtavassa koulutuksessa olevaa opiskelijaa että työelämässä työskentelevää ammattilaista.

Kajaanin ammattikorkeakoulu ehdottaa harkittavaksi korkeakoulutuksen rahoituksen jakamista 1) korkeakoululähtöiseen strategiseen rahoitukseen, jolla turvataan korkeakoulun pitkäjänteisen kehittämisen ja profiloitumisen mahdollisuus, 2) aloituspaikkojen nostamiseen tarvittava rahoitus, jolla tuetaan vaikuttavan koulutuksen edellyttämää korkeatasoista opetusta sekä 3) korkeakouluverkoston, korkeakoulujen yhteisen digitaalisen ja digitaaliseen jakeluun soveltuvan sisällön tuotantoa ja tarjoamista vapaasti oppijalle ajasta ja paikasta, sekä oppijan koulutustaustasta riippumatta.

Digitaalisuus ja korkeakoulutuksen Digivisio 2030 sekä koulutuksen saavutettavuus

Korkeakoulut ovat sitoutuneet yhteiseen Digivisio 2030-hankkeeseen luodakseen koulutuksen saavutettavuutta ja laatua. Digitaaliset koulutus- ja työskentelyratkaisut ovat osoittaneet muutospotentialinsa CoVid-19 kriisin aikana. Samalla on nähtävissä oppijan taustasta ja kyvykkyyksistä juontuvaa polarisoitumista siinä, miten hyvin poikkeusaikana tuotettu korkeakoulutus on johtanut oppimistuloksiin. On selvää, että opiskelijan ohjaus ja tukitoimet ovat välttämätön osa tulevaisuuden korkeakoulutusjärjestelmää – erityisesti alueilla, joilla omaa korkeakoulua ei ole. Erityistä huomiota tulee kohdistaa jatkuvan oppimisen tukemiseen sekä aikuisopiskelijoihin.

Kajaanin ammattikorkeakoulu ehdottaa harkittavaksi mallia, jossa alueelliseen ja läsnä olevaan korkeakoulutukseen rakennetaan uusi intensiivimalli. Korkeakoulutuksen laadun takaamiseksi tätä ei leikata korkeakouluille kohdennettavasta kehiksestä. Rahoitus ohjataan esimerkiksi 18-34 vuotiaiden väkiluvun mukaan alueille, joissa korkeakouluverkosto ei ole saatavilla. Alueen tehtävänä on käyttää tämä rahoitus koulutukseen tarvelähtöisesti käyttämällä korkeakouluverkostoon syntyvää tarjontaa. Tarjonta voi siten olla

täysin digitaalista, jolloin alueen toimijat – esimerkiksi toisen asteen koulutus – hoitaa ohjauksen ja opiskelijatuen ja -terveydenhuollon. Tarjonta voi olla myös pysyvän toimipaikan käynnistäminen, jos alueen tarve sitä edellyttää. Tämä tukee myös selonteossa esille nostettuja syrjäytymiseen, sekä saavutettavuuteen liittyvien kysymysten ratkaisua. Rahoitus tukee työllistymistä sekä tasa-arvoista saavutettavuutta, joten toimintamalli integroi OKM:n lisäksi TEM:n ja STM:n tavoitteita.

Korkeakoulujen toimintaa digitaalisessa ympäristössä hallitsevat erilaiset lainalaisuudet kuin perinteisessä toimipaikkakeskeisessä mallissa. Nykyisessä toimintaympäristössä jokaisen korkeakoulun on rahoituksellisista sekä strategisista syistä täytynyt rakentaa mahdollisimman laaja koulutusportfolio omien resurssiensa varaan. Kipein ratkaistava kysymys digitalisoituvassa korkeakoulujärjestelmässä on korkeakoulukohtaisen erilaistumisen ja profilaation tukeminen. Tarvitaan pitkäjäksoisia rahoitusrakenteita sekä toimintaympäristö, jossa korkeakoulun resurssit voidaan kohdentaa sellaiseen osaamis- ja koulutuskärkeen, joka on kansallisesti ylivoimainen sekä oppijoiden näkökulmasta haluttu. Tähän tarvittavat resurssit voidaan leikata toisista toiminnoista, mikäli verkostossa voidaan luottaa osaamisen ja koulutuksen saatavuuteen toisilta korkeakouluilta. Nykyinen rahoitusmalli asettaa kilpailullisen esteen tämän tavoitteen toteutumiselle. Siksi tutkintojen rahoittamisen asemasta tulisi miettiä osaamisen kasvattamisen rahoittamista. Tällöin intensiivit tarjota mahdollisimman paljon koulutussisältöä vain koti-korkeakoulusta tutkinnon sujuvoittamiseen sekä rahoituksen varmentamiseen vähenisi, sekä verkostossa tuotettava sisältö sekä jatkuvan-oppimisen tukeminen muusta kuin tutkiintoon johtavassa koulutuksessa muodostuisi nykyistä paremmin rahoitetuksi.

Koulutusmahdollisuudet ja innovaatiotoiminta

Vihreän siirtymän ja digitalisaation kautta toivottu tuottavuuden kasvaminen on mahdollista vain uuden tiedon tehokkaalla hyödyntämisellä. Edellä kuvatut toimenpiteet tukisivat korkeakoulutuksen vaikuttavuuden kasvua, uusimman tutkitun tiedon soveltamista ja tästä syntyvän osaamisen levittämistä läpi suomalaisen koulutusjärjestelmän. Korkeakoulutuksen alueellisen laventamisen myötä korkeakoulujen tarjoamien tutkimus-, kehitys- ja innovaatiopalveluiden käyttöä voitaisiin tukea myös korkeakoulukaupunkien ulkopuolella nykyistä tehokkaammin. Tämä toiminta ei nykyisellään ylety laajamittaisesti mikro- ja pk-yrityksille, jotka ovat kuitenkin potentiaalisimpia uusia työpaikkoja tarjoavia toimijoita.

Ammattikorkeakoulut muodostavat luontevan kansallisen alustan rakentamaan kattavaa työelämälähtöistä innovaatioverkostoa. Verkoston kautta kehitys- ja tutkimusinfrastruktuurit ovat hyödynnettävissä kaikissa maakunnissa. Tiiviin työelämäyhteistyön kautta soveltavan tutkimuksen-, kehityksen- sekä innovaatiotoiminnan vaikuttavuus sekä saavutettavuus on korkea ja niiden käyttämisen kynnys on matala. Vihreän siirtymän ja digitalisaation kautta voimme avata tätä verkostoa ja mahdollistaa strateginen kehittyminen myös kansainvälisesti merkittäväksi. Rahoitusta ei kuitenkaan pitäisi käyttää yleiseen kehitykseen vaan tunnistaa alueellisesti tuettavat kärkiosaamiset sekä tukea niiden saavutettavuutta alueiden ulkopuolelta. Ammattikorkeakouluverkostolla on myös merkittävä infrastruktuuriyhteistyö yksityisen sektorin toimijoiden kanssa. Toistaiseksi tämä on alikäytetty resurssi kansallisella tasolla. TKI-toiminnan vaikuttavuuden kehittäminen edellyttää esimerkiksi tutkimus- ja kehitysrahoituksen suuntaamista kohti yliaalueellisia tavoitteita.

Kajaanin ammattikorkeakoulu

Matti Sarén

Rehtori